

Fiume.

Komárom.

Bártfa.

Nagyszeben.

Dés.

Levél

Írta: Karinthy Frigyes.

Édes kicsi fiam, te még nem tudsz olvasni, neked nyugodtan írhatok és szabadon és őszintén — hozzád beszélve és mégis magamhoz, — valamiről, amiről soha nem beszéltem, amit magamnak sem vallottam be soha, aminek a nevét soha ki sem mondtam. Most ezen a furcsa nyáron, mely úgy hat rám, mint borzongó, kényelmetlen ébredés egy tarka és bolondos álom után, először válik tudatossá bennem, hogy egész életemben kerültem ezt a szót... íme, erőlködöm és nem tudom kimondani most se, különös szemérem fog el, nem tudom legyőzni; pedig nem volnék éppen zárdaszűz, se vénkisaszszony — nevén szoktam nevezni nemcsak a gyermeket, de ama áldott bölcsőt is, ahonnan származik. Megpróbálom megmondani» mi az, amit érzek, akkor talán nem kell kimondani; úgy-e?

Különben ha nem értenéd dadogásomat, útbaigazíthatlak. De fordulj el, ne nézz a szemembe. Még nem olvastam ezt a könyvet, amiben levelem meg fog jelenni: de úgy gondolom, ama szót megtalálod benne többször is — hiszen arról szó! a könyv, amit ez a szó jelent. És megtalálod régi versekben és széles szólamokban amik most újra élni kezdenek — én még akkor ismertem őket, mikor egyidőre halottaknak tetszettek, üresen, furcsán kongottak a fülemben, nem értettem őket, vállalt vontam. Igen, valamiről beszéltek ezek a versek és szóltak valamiről, amiről tudtam, hogy *van*, mint ahogy van kéz és láb — különösen hatott rám, hogy emlegetik, mintha valaki

minden lélekzet vételnél megnevezné a láthatatlan elemet, mely tüdejébe nyomul, iskolai ünnepélyeken, tavasszal kiáltották hangosan: azt mondták nekem, hogy szeressem, kötelességem szeretni. Mintha azt mondták volna, hogy szeressem a kezemet és lábamat. Dac fogott el és furcsa makacsság: — hogyan lehetne *kötelességem*, hogy magamat szeressem, így szóltam magamban, holott én nem vagyok megelégedve magammal, holott én több és jobb szeretnék lenni, mint ami vagyok — holott én gúnyolom és dorgálom magamat? S mert a földön járok ne fordítsam szememet a csillagos ég felé, melynek nincsenek határai, csak horizontja van? S mert nem tudok ellenni étel és ital nélkül, tegyem meg istenemmé az éleít és italt? S mert nem tudok szólani másképpen, csak így, ne hallgassam meg azt aki másképpen szól? S ha erőt adott nekem a föld, melyből vért szíttam magamba anyám emlőin át — ezt az erőt csodáljam a munka helyett, melyet végrehajtok vele? Dac fogott el és makacsság: embernek neveztem magam — azt kerestem, ami bennem hasonlatos másféle emberekkel s nem azt, ami különbözik. Világpolgárnak neveztem magam — léleknek neveztem magam, mely rokonlelket keres, akárhol itt e földön, s ha kell, a pokolban is. Es nem mondtam ki azt a szót, de ha házat építettek valahol Pesten vagy Fogarason, vagy Szolnokon, vagy Kolozsvárott, megálltam előtte s úgy néztem, mintha az én házamat építenék. És ha virágot láttam nyílni a pilisi hegyekben, vagy a Kárpátokban, tudtam, hogy a virág nekem nyílt. És ha idegen emberrel beszéltem és az idegen embert dicsértem a Lánchidat és a Dunát és az aggteleki cseppkőbarlangot és a dobsinai jégbarlangot és a Vaskaput és a Balaton vizét — akkor lesütöttem a szemem és zavarba jöttem, mintha engem dicsérne. Én mikor Berlinben jártam, úgy csodálkoztam és nevettem magamban, azon, hogy ezek itt járkálnak és házakat építenek, mint aki álmában tudja, hogy álmodik és amit lát nem valóság, álom kép csak, tündérmese, játék, Játékháznak éreztem az idegen házat — csak játszották az emberek, hogy ezt ők komolyan veszik — és mikor a vendéglőben fizettem, elámultam, hogy elfogadják tőlem a játékpénzt amit kezembe nyomtak, mikor átléptem a magyar határon. És lelkem mélyén soha nem hittem el, hogy ők komolyan mondják: hélas! és alas! és wehe! és ahimé! — mikor jaj-t kell mondaniok — és

arra gondoltam, hogy haláluk percében ők is jajt mondanak majd, mint én. A megfogható ismerős valóság ott kezdődött nekem, ahol átléptem a határt — ha életemben először jártam is arra, ahol átléptem.

De nem mondtam ki azt a szót soha. És most már nem is tudom kimondani, csak ennyit: valami fáj, ami nincs. Valamikor hallani fogsz majd az életnek egy fájdalmas csodájáról — arról, hogy akinek levágták a kezét és lábát, sokáig érzi még sajogón az ujjakat, amik nincsenek. Ha ezt hallod majd: Kolozsvár,! és ezt; Erdély, és ezt: Kárpátok — meg fogod tudni, mire gondoltam.

„A Dunántúl áldott föld. Balatonfüred a magyar Trouville. A füred nyári éjszakák oly enyhék és igézőek, mint a veronaiak, nápolyiak és firenzeiek. Aki a holdfényes, csónakos éjszakákat szereti, fölösleges Velencébe mennie, mindezt megtalálhatja Füreden. Amidőn ott jártam, az éj csodaszép volt. Balatonfüred úgy aludt az öböl mélyén, mint a gyermek bölcsőjében s hulló csillagok tűzében a tó violába, bíborba és aranyba játszott . . .”

Tiszot.

„Bárcsak egy percig itt lehetnél és láthatnád a tompa ezüstsínű Dunát, a sötét hegyeket halványvörös alapon, a Pest felől felcsillámló fényeket: Bécs nagyon sülyedne értékben előtted — Budapesthez képest.”

Bismark

„Sir, Életemnek legnagyobb fénypontja az, hogy én voltam az első, ki a magyarok segélyére küzdelmük kezdetén pénzt adományozott. A másik az, hogy kitűnő vezérok jóváhagyását bírom most. Én ki egykor Kosciusko kezét tartottam a magaméba, most kegyeletesen csókolom Kossuth keze vonását. Nincs más élő ember, kitől ajánlott kitüntetést elfogadnék. Ki vagyok stb.

Walter Savage Landor, Levél Kossuthoz, 1851. okt. 28.

„Nem láttam még nemzetet, mely annyira ragaszkodik hazájához, annyira meg van győződve kiválóságáról, annyira eléje helyezi az összes többi nemzeteknek s ugyanakkor annyira szeret más országba utazni . . .”

Simpson, Lettres from the Danube 1848.